

УКРАЇНСЬКА ПОЗИЦІЯ В РАМКАХ СВІТОВОГО СПІВТОВАРИСТВА: ПРОБЛЕМИ ПЕРЕОЦІНЮВАННЯ

***Анотація.** Цілковито нові умови міжнародного середовища зумовлюють потребу в переоцінці міжнародної позиції України та її зовнішньополітичної стратегії. В статті було розглянуто історію української регіональної та міжнародної позиції в ХХ столітті з акцентом на її схожості протягом усього періоду. На основі історичних даних був проведений аналіз можливих нових вимірів української зовнішньої політики. Рекомендація переоцінки зроблена, насамперед спираючись на українську геополітичну школу.*

***Ключові слова:** Україна, Східна Європа, геополітика, геостратегія, зовнішня політика.*

***Annotation.** Completely new circumstances of the international environment establish the need for reassessment of international position of Ukraine and its foreign policy strategy. The article comprises a review of history of Ukraine's regional and international position in 20 century with the emphasis on its similarity throughout the whole period. An analysis of possible new dimensions of Ukraine's foreign policy was made based on historical data. Recommendation for the reassessment was made by utilizing Ukrainian geopolitical school first and foremost.*

***Keywords:** Ukraine, Eastern Europe, geopolitics, geostrategy, foreign policy.*

***Аннотация.** Целиком новые условия международной среды обуславливают необходимость переоценки международной позиции Украины и её внешнеполитической стратегии. В статье была рассмотрена история*

---

¹ Студент 2 курсу магістратури спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник: кандидат політичних наук, доцент Капітоненко М. Г.

украинской региональной и международной позиции в XX веке с акцентом на её схожести на протяжении всего периода. На основе исторических данных был проведён анализ возможных новых измерений украинской внешней политики. Рекомендация переоценки сделана, прежде всего опираясь на украинскую геополитическую школу.

Ключевые слова: *Украина. Восточная Европа, геополитика, геостратегия, внешняя политика.*

Постановка проблеми. Ситуація анархії, що склалася після знищення старого світопорядку в результаті російської агресії, вимагає більш цілісного та ретельного міжнародного позиціонування України, проте через несприятливу для країни регіональну ситуацію протягом XX століття новий світопорядок може бути вигіднішим за старий, за умов правильної переоцінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виходячи з того, що перебудова системи міжнародних відносин ще триває, на даний момент наукова спільнота є більш сконцентрованою на впровадженні євроінтеграційного курсу країни. Науковцями, які наголошують на проблемах переоцінки української міжнародної позиції, є насамперед В. Горбулін, О. Литвиненко та М. Капітоненко.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Через те, що головною метою розвитку України протягом більшості XX століття було само здобуття незалежності, проблема зовнішньополітичної стратегії України не була розсмотрена в належному вигляді. Найбільш цілісною концепцією розвитку України, що включає в себе міжнародний аспект, є геополітична, що її засновником був С. Рудницький, та яку розвив Ю. Липа.

Формулювання цілей статті. В статті даються рекомендації щодо переоцінки міжнародної позиції України, спираючись на історичний досвід, закордонне бачення східноєвропейського регіону в цілому та України зокрема, та українську геополітичну школу.

Основні матеріали дослідження. Російська агресія проти України почалася на початку 2014 року з анексії Кримського півострова. Це мало кілька

безпосередніх наслідків світового значення, одним з яких був суттєвий початок демонтажу старої Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин, тому що принцип фіксованих державних кордонів був одним з її наріжних каменів. З тих пір Росія почала опосередковану війну проти України в найсхіднішому регіоні, з деякими ствердженнями, що в її плани входило захопити контроль над усією Південно-східною Україною. Війна все ще триває, і Україна зазнала значних втрат, захищаючи себе, проте в колах науковців вже з'являються деякі пропозиції щодо перевизначення українського місця в світовому співтоваристві [1; 2]. Для того, щоб відповісти на питання про це перевизначення, в першу чергу необхідно переглянути всі переваги і недоліки старого місця України в системі міжнародних відносин. Ми вважаємо, що можна стверджувати, що статус-кво, що виникає, насправді є більш вигідним для України, ніж таким був старий.

Незважаючи на те, що українці жили в Україні протягом багатьох століть, і існувало кілька держав, які захищали і розвивали їх інтереси, сучасна українська національна ідея пов'язана з ХІХ століттям, як і більшість національних ідей у Східній Європі і в інших регіонах, а також сучасна українська держава виникла в 1917 році в ландшафті, що був сильно ослаблений Першою світовою війною, що дозволило національним суб'єктам спробувати розбудувати власні держави.

Тим не менше, на відміну від інших держав, що були з'явилися в той час, таких як Литва чи Польща, Україна в її сучасних кордонах була чимось абсолютно новим. Зміна самоназви народу з русинів або малорусів чи південних росіян до більш властивих українців не була чимось новим або унікальним: наприклад, те саме трапилося з Румунією раніше, — але території, що на них претендувала Україна, були іншою справою. По-перше, Польща вважала землі, які належали до Речі Посполитої до її розділу, своїми [3, с. 147].

По-друге, була порушена проблема Південно-Східної України. Степові території біля Чорного моря, приблизно між Дністром на заході та Доном на сході, є стратегічно важливими для всього регіону, і вони були фактично

колонізовані українцями пізно, в кінці XVIII століття, у той самий момент, коли Російська імперія закінчувала своє столітнє підкорення української автономії [4]. В результаті землі в кінцевому підсумку були українськими за своєю природою, але оскільки Україна була позбавлена будь-якого самоврядування незабаром після цього, переварити ці території повністю та зробити їх повністю українськими і за формою було неможливим для українців. Так як ці території були стратегічно важливими для Росії теж, імперський уряд намагався колонізувати їх власноруч. Через близькість ісконних українських територій, проте, це не спрацювало так добре, як це планував Санкт-Петербург, і землі залишалися українськими в більшості. Проте, коли 1917 року українці почали вимагати спочатку лише автономії, навіть демократичний Тимчасовий уряд Росії не мав змоги погодитися, що зазначені території будуть поза прямим контролем Росії.

Ще однією серйозною проблемою для новосформованої держави була відсутність союзників. Та сама проблема привела козацьку державу до союзу з Москвою, і коли в Росії влада була захоплена відкрито ворожими більшовиками, необхідність зовнішньої підтримки стала очевидною. Проте, період більше ста років під повним імперським контролем зробив Україну досить невідомим поняттям на заході, і навіть якщо український уряд був більш схильним до співпраці з Антантою, Центральні держави були спроможними забезпечити військову підтримку, що була необхідна негайно. Ця співпраця з центральними державами в поєднанні з соціалістичним характером української держави зумовили ставлення до України Антанти, а найголовніше Франції, з підозрою. Польща більш ускладнила речі, так як вона була головним протезе Франції в регіоні та боролася за контроль над Західно-Українською Народною Республікою. Паризька мирна конференція 1919 року закріпила світовий порядок, що склався, і особливо відновлення Східної Європи в якості справжнього регіону після десятиліть, коли він був розколотим між декількома імперіями, без врахування української думки, не дивлячись на те, що на конференції були присутні обидві делегації Української Народної Республіки і

Західно-Української Народної Республіки. Короткий останній відчайдушний альянс Української Народної Республіки з Польщею виявився безплідним; Польща підписала сепаратний Ризький мирний договір з Радянською Росією і її маріонеткою Радянською Україною. Україна була розділена між Росією і Польщею. В результаті, українське питання було заморожено, а більш сильні гравці вирішувати свої власні проблеми за український рахунок. Проте цей період радикально відрізнявся від XIX століття через те, що Україна мала період сучасної державності, ідею національного визволення і людей з досвідом, які були готові боротися і поділитися цим досвідом з іншими.

Міжвоєнний період характеризувався загальною нестабільністю і незавершеними суперечками, особливо поширеними в Східній Європі, що виникла недавно, через кордони які задовольняли жодну зі сторін і загальну відсутність досвіду державності. Проте, жоден з регіональних гравців не був зацікавлений в незалежній Україні. Польська думка коливалася від жорсткої асиміляторської концепції Романа Дмовського або «федералистської» концепції Юзефа Пілсудського, з яких жодна фактично не була зацікавлена в незалежності України, а деякі розумні ідеї, такі як прометеїзм, були затьмарені польським ставленням до українців на землях, що в той час належали до Польщі [3 с. 147-153]. Чехословаччина була більше зацікавлена в тому, щоб мати спільний кордон з Радянським Союзом, щоб захистити себе від Німеччини [3 с. 178-181]. Угорщина була стурбована пом'якшенням удару Тріанонського договору і поверненням етнічно української території Закарпаття від Чехословаччини [3 с. 166-167]. Румунія була націлена на просування далі за Дністер [3 с. 204-206].

Коли проблеми міжвоєнного періоду зкопилися достатньо, щоб зробити нову війну неминучою, українські визвольні кола вирішили, що прийшов і їхній час зробити власний хід. Проте, проблема відсутності союзників знову вийшла на передній план. Україна застрягла між двома агресивними тоталітарними режимами та мала мало місця для маневру, тому жорстка, але в підсумку марною боротьба не мала успіху. В той час проблема вплива обидвох

німецьких і російських імперіалістичних концепцій на світове сприйняття регіону була, мабуть, найбільш наочною. Штучний голод, страта українських еліт і руйнівні наслідки Другої світової війни залишили український народ в стані ступору, в анабіозі, який панував в країні протягом десятиліть.

Поява незалежної України в 1991 році була шоком для Заходу. Приблизно за два тижні до серпневого путчу Джордж Буш-старший зробив його сумно відому промову «Котлета по-київськи» в українському парламенті, рішуче застерігаючи Україну від проголошення незалежності, посилаючись на «суїцидальний націоналізм» Югославії як приклад; але 24 серпня 1991 року український парламент проголосував за незалежність України, що потім було підтверджено всенародним референдумом 1 грудня 1991 року [5]. Політика західних країн, найголовніше Сполучених Штатів, була не на користь будь-яких нових незалежних держав окрім Росії, яку вони вважали гарантом стабільності, коли до національних рухів, які часто просувалися вперед в країнах, ставилися з недовірою через їх неодмінне сприйняття з точки зору Другої світової війни та Югославських війн, що в той час йшли в повну силу. В українському випадку це посилювалося через третій ядерного арсеналу в світі, що залишився на українській землі. В результаті, початок дев'яностих років мав зосередження лише на примус країни до утилізації ядерного арсеналу належним чином, що вона готувалася так чи інакше зробити і сама.

Хоча російська криза 1993 року і Чеченська війна принесли повторну оцінку американської зовнішньої політики щодо колишнього Радянського Союзу, особливо щодо України, західна зовнішньої політики щодо України залишалася інструментальною і ситуативною; в цьому випадку Україна сприймалася як противага Росії в регіоні. Тим не менш, кінець дев'яностих років дійсно приніс поліпшення відносин України з Заходом.

Проте, ще одна переоцінка прийшла після терористичних актів 2001 року на американській землі. Росія перетворилася в союзника у війні з тероризмом насамперед, а на її ненадійну внутрішню політику та її поведінку зі своїми найближчими сусідами на деякий час дивилися крізь пальці. Що було ще

гіршим для України, її керівництво з'явилося в неофіційній ізоляції після скандала зі вбивством Г. Гонгадзе і справою експорту «Кольчуги». Незважаючи на те, що не було ніяких доказів продажу «Кольчуг» Іраку, Леонід Кучма залишився сам на сам з Росією.

Президентство Віктора Ющенка принесло ще один період різкого поліпшення відносин між країнами, але врешті решт це не привело ні до чого. План дій по членству в НАТО не був затверджений через опір з боку Німеччини та Франції, а Хартія стратегічного партнерства, що була підписана адміністрацією Джорджа Буша-молодшого, яка майже складала свої повноваження, була скоріше невеликим символічним знаком, тому що новообраний Барак Обама відкликав США зі Східної Європи на користь більш детального розроблення азіатської політики. Зрештою, рішення Віктора Януковича відмовитися від будь-яких євроатлантичних устремлінь було зустрінуте з полегшенням, а Україну рішуче відклали на задній план.

Незважаючи на те, що Україна завжди декларувала свої європейські устремління, на відміну від своїх перипетій з євроатлантичною політикою та членством в НАТО, українські відносини з Європейським Союзом, як правило, були лише теплими в кращому випадку. Добрим прикладом європейської позиції щодо відносин з Україною і української європейської інтеграції було групування України разом з країнами Магрибу в партнерській програмі, що в Україні розцінили образливим.

Підводячи підсумки, крім деякого ситуативного поліпшення відносин, більшу частину часу Україна ніколи не розглядалася в якості пріоритету або навіть важливої ланки в східноєвропейській стратегії і Європейського Союзу, і Сполучених Штатів. Це серйозно підірвало українську здатність просувати себе і свої інтереси на міжнародному рівні.

Український процес національного будівництва мав багато бар'єрів. Погане за своєю суттю ставлення до будь-чого національного в поєднанні з росіянами, які охоче використовували «реакційних» націоналістів в якості противаги їх «інтернаціональної» політики привели саму концепцію

міжнародно-одобреного національного будівництва на пострадянському просторі до її обмеження політичною концепцією нації. Політична нація є цілком здійсненою ідеєю, яка корелює з багатьма українськими поглядами на розвиток держави, наприклад думками завжди популярних українських соціалістів або «класократією» В. Липинського; але пострадянська дійсність під «політичною нацією» мала на увазі державу без національного ядра, абсолютно нейтральну в будь-чому, що стосувалося національної політики [3 с. 5-6, 57-61; 6 с. 28]. Так як Росія мала найбільший вплив на Україну, найбільша меншість в Україні є російською і багато етнічних українців в Україні говорять теж російською мовою, на практиці ця ідеальна нейтральність призвела до зберігання статус-кво русифікованої України, можливо, навіть рушуючи русифікаційні процеси далі. Абсурдність цієї «нейтральності» була показана І. Дзюбою в його книзі «Інтернаціоналізм чи русифікація?» [7]. Це призвело до парадоксу, який залишив українців тією самою безмовною більшістю у власній державі, якою вони були за іноземного панування.

Тоді як українська нація не була настільки розвинена, як вона могла бути, і вона залишалася в стані загальної апатії протягом більшої частини перших 25 років незалежності, що перешкоджало процесу національного будівництва та розвитку стратегічних пріоритетів, міжнародна обстановка також залишалася серйозною проблемою. Регіональні справи після 1991 року були на диво стабільними. Роль регіону в якості буферної зони залишилася тією ж самою, що і раніше, хоча можна сказати, що сама буферна зона перемістилася далі на Схід. Колишнім країнам Варшавського договору і державам Балтії вдалося вступити в ЄС і НАТО, таким чином, ставши повноправними членами євроатлантичної економічної і безпекової системи, принаймні на папері. Інші країни колишнього Радянського Союзу не були настільки удачливими. В українському випадку статус країни був таким саме невизначеним, як і після 1919 року, що підтверджувалося її відносинами з іншими країнами регіону. У той час як Польща намагалася переоцінити свою складну історію з Україною, завдяки таким людям як Єжи Гедройць і його журналом «Культура», Угорщина та

Румунія, насамперед остання, хотіли би змінити свої кордони або, принаймні, забезпечити захист угорських і румунських меншин [3 с. 157-158, 174-176, 209-211]. Це призвело до небезпечного явища «паспортизації» українських прикордонних регіонів. Само собою зрозуміло, що політика Росії в відношенні України залишалася такою ж імперіалістичною, якою вона була завжди [3 с. 215-302].

У 1980 роках СРСР став державою-статус-кво, що була абсолютно задоволена своїм поточним статусом, прагнучи не активно повалити світовий порядок, але користуватися перевагами свого становища. Ситуація не змінилася корінним чином після розпаду радянського блоку, як багато хто сподівався. Росія залишилася державою-статус-кво, з набагато меншою сферою впливу, але все одно такою, що мала абсолютно ідентичну стратегічну культуру або концепцію розвитку. Її політика стосовно України є доказом цієї думки. Така позиція залишила мало місця для будь-якого власного міжнародного позиціонування України, яке, як правило, зводилося до понять західної орієнтації, східної орієнтації, свого роду «фінляндізації» або балансування між сходом і заходом, сумнозвісною політикою багатовекторності. Нічого більш не могло бути реалізовано за того світового порядку, що, принаймні в Європі, був відреставрованою Холодною війною, пофарбованною в інший колір.

Проте попередній світовий порядок більше не існує. Система міжнародних відносин, що її Росія так люто намагалася і що їх вдалося знищити була надзвичайно корисною для самої Росії. Принцип фіксованих державних кордонів дозволив їй утримати стратегічно важливі території, такі як Калінінградська область або Курильські острови. Росії як міжнародно визнаній спадкоємиці СРСР було дозволено успадкувати всі атрибути глобальної наддержави, незважаючи на те, що вона була ближче до регіональній держави. Відсутність інтересу зовнішніх суб'єктів до колишніх радянських республік дозволили їй зберегти більшість країн у своїй власній сфері впливу. Крім того, нарратив Другої світової війни, що його просувала Росія і що його приймали на Заході зробив будь-які регіональні рухи,

спрямовані на ослаблення російського впливу на ці країни, вразливі до наклепницьких кампаній, що зображували їх як нацистських посібників. Росія Федерация залишалася державою, яку часто сприймали як велику, без якої-небудь необхідності доводити цей мнимий статус.

Однак, в порушенні статус-кво була деяка логіка. Російська стратегічна думка часто характеризується як відносно слабка, на відміну від добре розвиненої системи прийняття рішень на тактичному рівні, тому деякі стверджують, що шляхом агресії проти України її метою було захистити свою позицію, викликавши достатньо хаосу, щоб стратегічне планування не мало значення, тим самим здобувши перевагу завдяки своїй тактичній методі роботи [2]. Проте, порушення міжнародного права також створило небезпеку втрати Росією своєї наддержавної спадщини і того статусу, що вона його мала в рамках міжнародної системи.

Крім того, російські методи агресії, в тому числі тактика опосередкованої війни, заохочення сепаратизму і економічний тиск часто є палицею з двома кінцями, тим більше для самої Росії [2]. Росія сумнозвісна своєю неможливістю бути завойованою звичайним способом, але її надзвичайно слабка інфраструктура і великий розмір роблять її особливо уразливою для опосередкованих атак. Заохочення сепаратизму може бути особливо плідним на російському ґрунті з багатьма регіонами і багатьма народами, які проживають в країні, і уряд Росії, здається, прекрасно це розуміє, прийнявши нові анти-сепаратистські закони безпосередньо перед початком війни проти України [8]. Країна, основний дохід якої в основному складається з експорту сировини, може втратити ринки країни, до якої вона застосовує силу, через свою непередбачуваність; саме це сталося з українською економікою; не кажучи вже про економічний тиск, який чиниться на Росію з боку Заходу у вигляді економічних санкцій.

Через таку різку зміну статус-кво доводиться шукати різні перспективи переоцінки українського міжнародного позиціонування. Проте, треба розуміти, що сприйняття регіону ззовні залишається глибоко помилковим. Його не тільки

судять по німецьким або російським імперіалістичним перспективам, зрідка по польським, але і сам оборонний характер багатьох регіональних націоналістичних рухів часто зручно забувається, тавруючи їх чомусь «нецивілізованими» або «поганими» у порівнянні з «цивілізованим» та «хорошим» західним політичним націоналізмом [6 с. 63]. Це ще більш ускладнюється вищезазначеним відлунням Другої світової війни. Хоча нацистська Німеччина дійсно була імперіалістичною агресивною тоталітарною державою з мільйонами вбитих, такою самою державою був Радянський Союз, але сам Радянський Союз залишився майже безкарним через те, що він був ситуативним союзником держав Заходу і виграв війну. Ця перемога не звільняла СРСР від будь-якого зі своїх злочинів, проте зробила їх приховування і просування свого власного нарративу набагато простішими. Іншою побічною вигодою від цього стала можливість малювати будь-яку групу, що опинилася проміж цими двома режимами та намагалася переслідувати свої власні інтереси, як нацистських посібників, і, таким чином, автоматично як злочинців, незалежно від будь-яких фактичних доказів. Так само, як співпраця УНР з Центральними державами вважалася непростимою для Антанти, спроби українських націоналістів використати нацистів для досягнення своїх власних цілей серйозно зіпсували їхню репутацію. Таким чином, погляд на регіон ззовні часто зводиться до простої буферної зони між Німеччиною і Росією, тому слід шукати інші підходи.

Деякі спроби намалювати більш об'єктивну картину існують, наприклад, Тімоті Снайдер та його книга під назвою «Криваві землі», але він став жертвою іншого підходу до тієї ж самої помилки: визнаючи жорстокість обох сторін конфлікту Східного фронту Другої світової війни, він не залишає права на існування ніякої східноєвропейської точки зору. Україна, і Східна Європа в цілому, з точки зору Снайдера є «нічийною землею» без будь-якої власної ідентичності, окрім того, щоб бути полем бою двох зол [9]. Ця «нічийна земля» була в цілому простим способом перепризначення української позиції в рамках існуючої міжнародної системи. Дійсно, якщо Україна насправді існує, але

жоден з двох потужних гравців не є особливо зацікавлений в ній, природною ідеєю, ймовірно, буде буферна зона, сіра зона. Суть його точки зору є такою самою некоректною.

Українська географічна позиція також була часто відзначена іноземними геополітичними мислителями. Такі люди, як Р. Челлен або Г. Маккіндер розуміли важливість України принаймні на регіональному рівні, а З. Бжезинський, серед сучасних науковців, також вважає її важливою, але їх інтерпретація України є чисто інструментальною: для них це інструмент протидії російській експансії [3 с. 124-130; 10 с. 46]. Хоча немає ніяких сумнівів в тому, що роль щита проти російських західних і південно-західних прагнень може мати свої власні потенційні вигоди, ця позиція робить Україну занадто вразливою від політики іноземців. Наприклад, американське ставлення до України стрімко змінювалося, коли Сполучені Штати вважали свої відносини з Росією більш важливими ніж її стримування, і американська традиційна любов до збереження статус-кво та її внутрішній конфлікт між ізоляціонізмом і інтервенціонізмом у зовнішній політиці робить таке українське позиціонування вкрай непередбачуваним і, отже, воно не представляється можливим в довгостроковій перспективі.

Через зовнішню точку зору, яка страждає від нестачі знань і сильно спотвореного сприйняття регіону, розумна ідея є в пошуці відповідних концепцій для перевизначення всередині самого регіону; і так як українські науковці мали значну кількість досліджень щодо позиції України в регіоні, ми вважаємо використання суто українських зовнішньополітичних концепцій, що стосуються України, більш корисними для досягнення цього. Хоча більшість з них була створена до Другої світової війни, ми вважаємо, що вони можуть бути застосованими в нинішній ситуації через те, що українська несприятлива позиція залишилася без будь-яких суттєвих змін з часів Версальського договору. Як диктував характер ситуації, більшість концепцій були спрямовані на внутрішній політичний розвиток і досягнення незалежності, а українське багатство на ресурси, людській потенціал та її важливе географічне

положення вважалися тим, що допомогло б створити сильну Україну само по собі: наприклад, соціалістичні ідеї, починаючи з М. Драгоманова, і націоналістичні ідеї, що їх вперше популяризував Д. Донцов [3 с. 3, 44]. 25 років незалежності України показали, що зовнішнє позиціонування є настільки ж важливим, якщо навіть не більш важливим, ніж розвиток українського суспільства всередині країни. Однак, українські зовнішньополітичні концепції також існували. Мабуть найбільш детально розробленою і добре розвинутою була геополітична концепція, вперше встановлена С. Рудницьким, а потім поліпшена Ю. Липою. Українська геополітична школа вважає природний український рух до Чорного моря і далі разом з колонізацією українського південного сходу головною рушійною точкою українського розвитку [4; 11]. Орієнтація на південь дозволяє країні проводити свою власну зовнішню політику, не залежачи від змін у глобальному середовищі.

Висновки. У той час як українські біди 20-го століття частково можна пояснити слабкістю і загальною відсутністю належного розвитку української нації, не можна заперечувати те, що українська позиція в рамках встановленого світового порядку була вкрай несприятливою, що тим самим часто унеможлиблювало в кінцевому рахунку позитивний результат української боротьби за незалежність або навіть простого економічного розвитку. Відсутність українських союзників, всесвітня система, що не залишала країні місця за межами буферної зони і перекося сприйняття регіону з боку сторонніх акторів були одними з найголовніших причин цього. Сама регіональна система залишалася відносно незмінною і завжди несприятливою з 1919 року, тому зміну статус-кво слід розглядати як благо для розвитку країни. Нинішня ситуація анархії, яку ми вважаємо тимчасовою до моменту усталення нового світового порядку, дає Україні відмінний шанс переглянути свою позицію в світі і в регіоні, особливо з огляду на слабкість російської позиції, яку вона викликала сама. Нова українська зовнішня політика має бути більш проактивною, менш залежною від зовнішнього впливу і переважно розбудованою на основі досвіду українських науковців, таких як С. Рудницький

і Ю. Липа, тому що їх роботи служать задовільною основою для проведення незалежної зовнішньої політики і мають досить місця для розвитку.

Список використаних джерел

1. Kapitonenko M. A World in Disorder / M. Kapitonenko. // UA: Ukraine Analytica. – 2015. – №1. – P. 7–14.
2. Горбулін В. П. Хитромудра невизначеність нового світопорядку [Електронний ресурс] / В. П. Горбулін // Дзеркало тижня. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://gazeta.dt.ua/internal/hitromudra-neviznachenist-novogo-svitoporyadku-.html>
3. Українська державність у ХХ столітті: Історико-політологічний аналіз / О. Дергачов [та ін.]. – К.: Політична думка, 1996. – 448 с.
4. Рудницький С. Л. Україна з погляду політичної географії [Електронний ресурс] / С. Л. Рудницький // Zbruc – Режим доступу до ресурсу: <http://zbruc.eu/node/51853>
5. After the Summit; Excerpts From Bush's Ukraine Speech: Working 'for the Good of Both of Us' [Електронний ресурс] // The New York Times. – 1991. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.nytimes.com/1991/08/02/world/after-summit-excerpts-bush-s-ukraine-speech-working-for-good-both-us.html>.
6. Українська політична нація: генеза, стан, перспективи / [В. С. Крисаченко, М. Т. Степико, О. С. Власюк та ін.]. – К.: НІСД, 2003. – 632 с.
7. Дзюба І. М. Інтернаціоналізм чи русифікація? / І. М. Дзюба. – К.: Видавничий дім «КМ Academia», 1998. – 276 с.
8. Принят закон об ответственности за призыв к сепаратизму [Електронний ресурс] // Интерфакс. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.interfax.ru/russia/349590>.
9. Snyder T. Bloodlands: Europe between Hitler and Stalin / Timothy Snyder. – New York: Basic Books, 2010. – 543 p.
10. Brzezinski Z. The Grand Chessboard: American Primacy And Its

Geostrategic Imperatives / Z. Brzezinski. – Basic Books, 1997. – 237 p.

11. Липа Ю. І. Всеукраїнська трилогія: у 2 т. / Ю. І. Липа. – Київ: МАУП, 2007. Т. 1 – 336 с.